

СТО ЧЕТИРИДЕСЕТ И ДЕВЕТО ЗАСЕДАНИЕ

София, сряда, 12 юни 1991 г.

(Открито в 10 ч. и 45 и.)

Председателствували: Председателят Николай Тодоров и Иван Глушков

Секретари: Трифон Митев

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (*звъни*): Господа, има необходимия кворум. Заседанието се открива.

По представения график продължаваме работата си по проекта за Конституция. Проектът за дневен ред ви е раздален.

1. Второ четене на проекта за Конституция на България.

Предлагам дневен ред за двес - продължаваме обсъждането на проекта за Конституция. Моля, гласувайте.

Дневният ред се приема при 223 гласували за, без против и без въздържа-ли се.

Преминваме към разглеждането на точка първа:

Второ четене на проекта на Конституция на България

Давам думата на председателя на Конституционната комисия да доклад-ва чл. 13.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Проект за нова Конституция - чл. 13. Първоначалният текст:

"Чл. 13. Ал. 1 Религиозните институции са отделени от държавата.

Ал. 2. Вероизповеданията са свободни. Тяхната дейност и изпълнението на обредите им не могат да противоречат на законите и добрите права.

Ал. 3 Източноправославното вероизповедание е традиционна религия в Република България.

Ал. 4. Религиозните общности и институции, както и верските убеждения не могат да се използват за политически цели".

Към този първоначален текст са направени в писмен вид следните пред-ложения:

Георги Николов - предложение по чл. 13, ал. 2 "Вероизповеданията са сво-бодни. Изпълнението на обредите не може да противоречи на законите на стра-ната и добрите права".

Петър Балабанов - също по ал. 2 "Вероизповеданията са свободни. (Нюансът е също във второто изречение) Религиозната дейност и изпълнени-

ето на религиозните обреди не могат да противоречат на законите и добрите нрави".

Красен Станчев - предлага ал. 3 на чл. 13 да отпадне. Но той предале отново един много ситно написан текст, този път на компютър. "Предлагам да се намери систематично друго място на разпоредбите на този член. Може би най-добре в чл. 36, а тук да остане само ал. 1. А съдържанието, пише господин Станчев, следва да бъде близо до чл. 18, ал. 1 и 3 от Международния пакт за гражданските и политическите права, а именно:

Ал. 1 Всяко лице има право на свобода на мисълта, съвестта и религията. Това право включва свободата да изповядва или да възприема религия или убеждение по свой избор и свободата да изповядва своята религия или убеждение индивидуално, или колективно, публично или частно, чрез богослужение, ритуали, религиозни обреди и обучение.

Ал. 2 Свободата да се изповядват религията или убежденията подлежи само на такива ограничения, които са предвидени в закона и са необходими за защитата на обществената сигурност, ред, здраве и морал или на основните права и свободи на другите".

Димитър Арнаудов - по ал. 3, да се чете: "Източноправославното вероизповедание е традиционна религия в Република България и не може да се пренебрегва."

Димитър Елскиев - ново предложение по ал. 3: "Източноправославното вероизповедание е основа на националната култура в България."

И ще ми позволите да ви прочета едно току-що постъпило предложение. Донесоха го трима митрополити от Светия синод на Българската патриаршия. Предложението след кратки мотиви е да се намери място на една конституционна идея, според която при осъществяването на регистрация на гражданско състояние, граждански ритуали не се допускат. И се предлага това да бъде обсъдено евентуално във връзка с чл. 13, ал. 4 като текст, а сегашната ал. 4 да стане ал. 5 на проекта. За да не прозвучи много фрагментарно това предложение, което е ново и за народните представители, нека да чуем само две изречения от тяхната аргументация:

Първо, "гражданските ритуали трябва да отпадат, защото първо те са елемент на тоталитарната идеологизация на обществения живот; второ, защото са атеистични ритуали, подобно на римските, облечени в държавна форма, упражнявани пасивно върху човешката съвест и религиозното съзнание и създаващи двуличие и разединение в личността, семейството и обществото. Те са израз на тираничния принцип "цуйус регио - ейус религио"; трето, защото са несполучливо имитирани и профанирани елементи на съответни тайнства и

обряди на различни религии; четвърто, защото са проява на борбата на тоталитаризма срещу християнството, християнските ценности и християнската традиция." Ето защо Светия синод предлага всичко това.

И така, направени са предложенията. Преди да се изразят становищата от името на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, предлагам, господин председател, съвършено кратко и само ако желаят съответните предложители, да добавят по една или две думи. Иначе някои от предложенията са толкова ясни, че според мен не се налага да бъдат аргументирани тук. Например господин Георги Николов по ал. 2 - да го попитаме има ли да добави нещо. Той предлага: "Вероизповеданията са свободни...", първо изречение на втората алинея се запазва. Второто изречение да бъде: "Изпълнението на обредите не може да противоречи на законите на страната и на добрите нрави." Тоест, изпълнението на обредите, а не и дейността.

Господин Балабанов предлага практически същото: "Религиозната дейност", "и изпълнението на религиозните...". Това е редакционно, това не би трябвало да се взима предвид, разбирам мисълта, не би трябвало.

Господин Димитър Арнаудов прибавя към текста на ал. 3, че "религията е традиционна и не може да се пренебрегва". Искам да го помоля да се придържа все към една конституционна стилистика и език. Не може да се пренебрегва, това е едно белетристично изразено становище, по той ще каже.

На господин Красен Станчев обаче нещата имат някакво същностно значение. Бих предложил, господин председател, ако препените, да получи той думата тук, да каже това и да вървим пагатак.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми народни представители! Още по време на предварителното четене на глава първа аз предложих промени в разпоредбите на този член. За съжаление, досега не са чути аргументи защо са останали тези разпоредби. За мен важното е в чл. 13 да бъде фиксиран общият конституционен принцип на отделяне на религиозните институции от държавата. А всичко останало, свързано с правата, религиозни убеждения и свободата на изповядването на тези убеждения и извършването на ритуали би трябвало да мине в глава втора. Тоест, систематичното място на онези изисквания, които е възможно да има от конституционна гледна точка по отношение на изповядването на определена вяра и изпълнението на определени обреди е там.

Това, което мисля, че е най-разумно и е най-безспорно, още повече че ние приехме вече чл. 5, е в 36 член да използваме текстовете от Международния пакт за гражданските и политическите права. Мисля, че това е единственият

изход в момента.

Искам да кажа, че още тогава, когато обсъждахме предварително тази глава, аз предложих специално да отпадне ал. 3. Тогава изложих мотиви. Искам само сега да допълня, че по повод на този текст, който ние в момента разглеждаме, който е преведен вече на чужди езици, има широк международен отзвук. Така или иначе, православието, понеже е действителна основа на нашата култура, би могло да не заляга като особен текст, защото това е факт. Аз много добре познавам цялата мистагогия. Още като малък в "Александър Невски" и в "Света София" съм карал летни кънки и клисарят ме е гонил с метла. Но не става дума за това. Става дума за фиксирането в конституционния текст на определено фактическо положение. Такова фиксиране ние сме имали в Търновската конституция и благодарение на това фиксиране някои от вероизповеданията, например Българската божия църква, която съществува и в момента, не е била регистрирана в Царство България. Между другото Българската божия църква е регистрирана от миналата година.

Така или иначе, фиксирайки ал. 3, ние поставяме според мен нетолерантно към възможността хората свободно да смеят своята вяра.

Ние говорихме вчера за свободното определяне на етническа принадлежност. На мен ми е много трудно да се определя етнически, да речем, като китаец, вьетнамец или негър. Но на мен ми е много лесно да се определя религиозно, да речем, като зембудист. Затова ние трябва да отхвърлим възможността по какъвто и да е начин да се ограничава свободата на промяната на религиозните и всякакви други убеждения.

Това, което излагам в момента, е вестност писмо на господин Джан Франко Роси - председател на Световния съюз за защита на религиозната свобода. Това писмо е подкрепено от водачите на няколко църкви, а именно: Господин Агони Техимян - председател на Църквата на адвентистите, господин Христо Куличев - председател на Съюза на евангелистките църкви, пастор Павел Игнатов - главен старейшина на Българската божия църква, и пастор Николай Неделчев - заместник - председател на Съюза на баптистките църкви.

Аз нарочно прочитам тези имена и искам от тази трибуна да благодаря на пастор Павел Игнатов, който беше един от хората, които подкрепяха "Екогласност" от нейното създаване до 10 поември.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има заявка по процедурата да каже няколко думи господин Димитров.

БОЙКО ДИМИТРОВ: При цялото уважение към господин Красен Станчев, мисля, че трябва повече да уважаваме взаимно нашата интелигентност и по-кратко и сбито да излагаме аргументацията си, без да четем Корана, посла-

ния и други позовавания.

Предлагам за аргументиране на предложенията да се определи регламент от 3 минути. *(Частични ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Петър Берон има думата.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги! Днес прочетох във вестника, че 57 албански бежанци са били покръстени от гръцки духовник днес, тъй като това е необходимо условие те да получат гръцко гражданство - да изповядват източноправославната религия. И затова бих посъветвал господин Станчев да напише на господин Роси да се обърне към гръцката държава да премахне тези дискриминационни мерки, ако желае, от своето законодателство.

Що се отнася до нашата държава, аз, прочитайки сега като читател отново чл. 13 на проекта за Конституцията, трябва да ви кажа, че много го харесвам, намирам, че той е много добре написан и съм абсолютно против всякакви промени в така формулираните се след старателно обсъждане членове. *(Частични ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Дончев.

ВАСИЛ ДОНЧЕВ: Аз искам да подкрепя изказването на господин Берон. По отношение на някои писмени предложения тук, които са дадени в комисията за редактиране на този текст, действително аз си спомних вчерашната негова реплика за кого и за кои правим тази Конституция, необходимо ли е абсолютно всичко да бъде така детайлно съдвкано. И на мен ми се струва, че изискванията тук за конкретизиране на правото и на свобода на вероизповеданията са достатъчно добре дадени в чл. 36, ал. 1 и 2 във втора глава.

Особено по ал. 3 на мен ми се струва, че тя преди всичко има в себе си историческо съдържание, което ние трябва да уважаваме, а не толкова, че тя означава някакви изисквания, ограничения и претенции.

Искам да кажа две думи и по предложенията, които са дали Светият синод. Струва ми се, че налагането на един такъв теизъм в противовес на "тоталитарния" атеизъм, също съдържа в себе си по отношение на това канонизирано на текста нещо много недемократично.

Аз също искам да завърша с това, с което завърши господин Берон: На мен ми се струва, че така предложеният текст от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България най-голямо задоволява отношенията, които трябва да бъдат основни във вероизповеданията в нашата страна.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата вие, господин Иванов.

ГЕОРГИ ИВАНОВ (БСП): Аз подкрепям предложението от комисията, с известна забележка.

Чл. 13 - "Религиозните институции са отделени от държавата." Добре. Но предлагам на второ място, като трета алинея да бъде: "Източноправославно-то вероизповедание е традиционна религия в България." Трябва да бъде "в Република България".

И после: "Вероизповеданията са свободни." Тук е казано "тяхната дейност". Във вероизповеданията не може да се каже "за тяхната дейност", те са своего рода дейност.

"Дейността на религиозните институции и общности и изпълнението на обредите им не могат да противоречат на законите и добрите права." И да няма четвърта алинея. "Тяхната дейност, както и верските им убеждения, не могат да се използват за политически цели."

Това е моето предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Все пак това предложение трябваше писмено да го направите.

Има думата господин Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Бих искал да подкрепя текста, който беше многократно разискван в Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България, както и в работната група. Струва ми се, че този последен вариант е съвсем изчистен и прецизиран.

Струва ми се, че тези опасения, които има господин Красен Станчев, с които сме единомисленици, не са основателни.

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Това е глупост, а не опасения.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Станчев, много ви моля, изслушайте коректно колегите!

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Много ви моля! Те е нищо не противоречат на либералните идеи, на които и аз съм горещ привърженик.

Действително основната идея на чл. 13 е да определим държавата като светска. И това е направено в първата алинея. Но и останалите текстове имат своето място в конституцията, включително и така оспорваната алинея 3. На пръв поглед това е само една декларация, която е нищо не задължава законодателството и държавата. Но това не е така. На практика този конституционен текст ние вече го изпълняваме и го изпълнихме. Спомнете си, че ние гласувахме закон за определяне като национални празници на Коледа и Великден съгласно източноправославното вероизповедание. Това е пряк резултат от всепризнатия факт, че източноправославното вероизповедание действително е традиционна религия на българския народ. Ние не можем да се върнем към

тази стара формулировка на Търновската конституция, че източноправославната религия е господстваща, но трябва да отдалем дължимото на този факт, който има дълбоко отражение в народностната ни психология. Има и нормативно отражение, както ви казах, и ще има нормативно отражение.

Всички останали текстове са добри.

Във връзка с тази декларация на митрополитите, аз искам да изтъкна, че напълно приемам техните съображения, които са изложени. Но систематичното място на това, което те искат да се уреди, не е тук, а е в член 45. Ние дискутирахме по този въпрос и смятам, че го уредихме в дух, който съответствува на това, което те искат.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Димитър Езекиев.

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ: По повод текста, който съм предложил към чл.13, ал.3, бих искал да кажа само няколко думи.

Много години нашата култура не можеше да се определи свободно като принадлежност. Тя беше наричана както не, но нейната действителна принадлежност към християнската цивилизация не можеше да бъде обявена, афиширана, а тя, даже и в онова тоталитарно време продължаваше мъчително и бавно да се развива точно като издънка на една многолетна цивилизационна система. Нека да констатираме този безспорен факт. Той би ни спасил в бъдното време от някои други конфликтни ситуации.

Готов съм след разговор с отец Попов да предложа лека промяна в текста, който разпространих писмено: "Източното православие е традиционна религия в България и основа на националната култура". Мисля дълбоко убедено, че това е перфектният текст за ал.3 на чл.13. Той е нищо не ни притеснява и с нищо не ни зленоставя, към който и да било демократ или тълкувател от чужбина, господин Ставчев! Това са наши народни неща. Това е наш народностен вътрешен процес. Трудно им е на чужденците да разбират нашите душевни възвишения на този кръстопоп и при така сложилата се за нас историческа съдба.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата отец Попов.

ОТЕЦ ЛЮБОМИР ПОПОВ: Няма да отпеем много време. Като се присъединявам към казаното от колегата Обретенев и господин Езекиев искам да напомня на господин Красен Ставчев и другите, които не възприемат необходимостта от ал.3 на чл.13 следното: Преди няколко дни само ние говорихме за това, че българският език в ваната страна трябва да бъде официален, защото той е език на българската народност. Освен от езика, обликът на една народност се определя също и от нейната култура и религия.

В цялото си историческо съществуване българският народ е бил свързан именно с източноправославната религия и с нейната културна и духовна традиция. И като правим това като констатация тук, в ал.3 на чл. 13 тази констатация има и законодателен принцип, защото както спомена и господин Обретенов, ние вече взехме решение, а и предишното Народно събрание, а дори и в тоталитарно време, според източноправославната традиция и според православния календар се празнуваха 24 май - денят на светите братя Кирил и Методи, като Ден на славянската писменост и култура, но това беше ден и на тяхното календарно чествуване според, забележете, православния календар. Ние определихме Коледа също като официален празник не според католическия, или според календара на някои източноправославни църкви, за които денят е 7 януари, а според православния календар на Българската православна църква - 25 декември. Също така определихме Великден за официален празник според източноправославната традиция на българската църква. Знаете, че католическата църква чествува Великден на друг ден и рядко съвпада празнуването на Великден от православната и католическата традиция.

Това, че в страната ни има други етнически групи не ни задължава да възприемем техния език. Това, че в страната ни има други религиозни групировки, също не ни принуждава, нито задължава, да възприемем тяхната култура и тяхната религиозна традиция като такива, които характеризират облика на нашия народ.

Смятам, че тук предложените текстове с това, което господин Димитър Езекиев предложи, са достатъчно прецизни и нямат нуждата от корекция, след като и дълго време бяха обсъждани в Законодателната и Комисията за изработване проект на Конституция на Република България. Би следвало да бъдат приети така, както са дадени.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Методи Недялков за решлика.

МЕТОДИ НЕДЯЛКОВ: Уважаеми народни представители, изцяло подкрепям изказването от отец Любомир Поцов. С други думи, подкрепям текстовете на ал.1 и ал.3, но разрешете ми да кажа нещо, което мисля, че всеки път ще казвам, до края на създаването на тази Конституция.

Ние трябва, необходимо е, да се отнасяме с огромно уважение към нормативните текстове в Международната харта на правата на човека. Част от нея е Международният пакт за гражданските и политическите права. Трябва да знаем, че този пакт, както и цялата харта са продукт на световната съвест. Тя е изработвана много продължително време и днес е възприета като правозащитна норма за целия цивилизован свят. Действително систематически мястото

на ал.2 и ал.4 е в главата за права и свободи и вероятно в чл.36, където предлагам буквално да бъдат отразени текстовете на ал.1 и ал.3 от чл.18 на Международния пакт за гражданските и политическите права. Моля да се отнесете с уважение към това мое становище. Това действително е така.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата за реплика господин Берои.

ПЕТЪР БЕРОИ: Разбира се всичко беше много хубаво, което казаха моите приятели, господин Езекиев и отец Попов, и това е така, но въпреки това аз съм против добавянето в конституционния текст, че източноправославната религия е основа на националната култура. Тук се изключват по този начин атеистите, изключват се много други, които също са част от основата на нашата национална култура.

Затова предлагам текстът да остане така, както е изработен от Конституционната комисия, без добавка. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Каракачанов има думата.

ДОНЧО КАРАКАЧАНОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Аз много внимателно се зановах с вариантите на чл.13 и онова, което споделих и с моите избиратели е, че се явявам пред вас, за да декларирам, че напълно подкрепям проекта на Конституционната комисия в този си вид. И че онова, което се оспорва, дали източноправославното вероизповедание е традиционно, аз мисля че по този въпрос спорове не може да има, защото най-светлите страници в нашата национална история са записани благодарение на източноправославната религия, и че ако има някои страни, които сега да могат да дават други съвети, те трябва да знаят, че първо - България е била страната и българският народ е бил със своята кръв, със своите жертви и дал и е отстоявал свободата и независимостта на народите и че тази религия именно е традиционна в България, защото тя е заслужила това свое място.

Второ, аз съм наистина против всякакви каквито и да било добавки към този чл. 13, тъй като всичко онова, което ще се прибави в повече или по-малко, то се намира в други текстове на Конституцията и не е необходимо тук, ние в текста на чл.13 допълнително да утежняваме този вариант.

Предлагам да преминем към гласуване на чл. 13 с посочените алинеи така, както конституционната комисия в този вид ни го предлага.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Димитрина Петрова.

ДИМИТРИНА ПЕТРОВА: Уважаеми народни представители! Ако всеки втори, който се изказва, подчертава, че Конституционната комисия е работи-

ла дълго и унорито и е съгласувала усилията си, няма защо да стоим в тази зала и да си губим времето. Давайте да гласуваме направо целия текст. Аз всеки път, когато чуя тези думи се притеснявам, защо изобщо стоя тук.

Господин председател на Конституционната комисия, на какво основание докладвате предложението, внесено от представители на светия синод? Може да отида в ада, обаче твърдя, че те нямат законодателна инициатива и предлагам техните предложения да не се подлагат на гласуване. (*Ръкописания*) Колкото до моето предложение, подкрепям предложението на Красен Станчев за отпадане на ал.2, 3 и 4. Съжалявам, че вече за кой ли път предлагам отпадане, но не нося вина за това, че Конституцията има много, според мен, излишни текстове.

Алинея 3 няма характер на правна норма. Това е културологическо, ако щете историческо, ако щете религиоведско твърдение. Това в никакъв случай не е юридическа норма, както вече се каза от господин председателя на Конституционната комисия. Има конституционен стил, към който е добре да се придръжаме, защото ако не - на същото основание в Конституцията може да започнем да включваме географски твърдения от сорта на това, че климатът в България е умерено-континентален, или пък други свършено безспорни констатации от сорта на "45 години стигат".

Освен това, предлагам да отпадне ал.4, защото наистина започнахме много да забраняваме и отгук вече ние забранихме политическа дейност на всички организации, които не са изрично регистрирани като политически партии, а сега ще забраним и политическа дейност и политически цели дори на религиозни институции. Струва ми се, че това е вече прекалено и аз не виждам възможност да гласувам Конституцията, ако такива положения останат в нея.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Коцев.

ИЛИЯ КОНЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! Аз искам да се присъединя към казаното от колегата Берон и да не се съглася с направеното предложение, че източноправославното вероизповедание е основа на българската култура. Ще постъпим погрешно спрямо нашата собствена култура, ако приемем това допълнение. Нека да не забравяме, че в XVIII век високи патриоти и много съществен принос в нашето развитие имаха така наречените книжовници-кагоници. И това, което те са създали, до ден днешен запазва своята стойност. И ако приемем това допълнение, ние ще вървим против духа и против традициите на българската култура.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Реплика искаше господин Атанас Узунов, след това Румен Воденичаров.

АТАНАС УЗУНОВ: Решиката ми към госпожа Петрова е следната. Паисий Хилендарски каза някога: "О неразумний юроде, порази что се срамини да се наречени болгарии". И ние тук изкарваме или искаме да отделим ал.4 за религиозните общности. За съжаление религията е използвана против националните интереси на България и следователно ние трябва да се назим именно от тези неща. Спомнете си за фанариотите, за друго няма да говоря. И спомнете си и за оная църква, която се намира в Батак. Затова аз предлагам да преминем към гласуване на този изчистен текст на чл.13. Благодаря. *(Ръкопляскация)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Румен Воденичаров има думата, след това господин Христо Христов и може би председателят на Конституционната комисия.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Ще бъда съвсем кратък. За представителите на Екогласност...

РЕПЛИКА: Стига вече си се занимавал с Екогласност.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Добре, прескачам Екогласност.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: По текста, господин Воденичаров, ако обичате.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Поддържам текста на конституционната комисия и предлагам да го гласуваме моментално, без всякакви изменения. Ал.3 е пример за толерантност. Ние можахме да запишем: "Източноправославното вероизповедание, а не ислямът е традиционна религия" - не го записахме. Ние можехме да запишем текста от Гръцката конституция, че "източноправославното вероизповедание е господстващо" - не го записахме и така. Записваме традиционна религия, затова защото именно християнството се е настанило на тази свещена земя преди исляма. И представлява една по-дълга традиция отколкото исляма. А що се касае до ал.4, ал.4 също е наложително да бъде приета, затова защото както е неприятно да гледаме религиозни празници с политическа окраска, имам предвид шествията на господин Христофор Събев, така трябва да ограничим използването на байрямите и спонетите за политически цели. Това е смисълът на ал.4. Това е едно ограничение, което просто се налага.

Предлагам да прекратим дебатите и да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Народният представител Христо Христов има думата. След малко ще гласуваме.

Вижте уважаемни колеги, може би ви прави впечатление, че всеки колега след като се изкаже, веднага предлага да се прекратят дебатите и да преминем към гласуване, след като обаче се е изказал той. Затова нека да дадем възмож-

ност на онез един-двама народни представители, които искат да вземат думата. Да, имате думата.

ХРИСТО ХРИСТОВ: Твърде е неудобна позицията на този, който се изказва последен, при положение, че е бил един от първите, който е вдигнал ръка по този текст. Но, случва се.

Аз искам да изразя съгласие с колежката Димитрина Петрова по въпросния, които ни правят представители от Конституционната и Законодателната комисия - че много се е мислило в комисиите, безспорно се е работило много аналитично, много съсредоточено, но това не е аргумент тогава, когато трябва да обсъждаме един или друг текст на Конституцията.

Споделям, че ми не би трябвало да поставяме на сериозно обсъждане сега, това което са ни предложили тримата представители на светия синод, по-поже в него има една много солидна аргументираност, струва ми се, че това нещо трябва да бъде предоставено на Конституционната комисия, тя да излезе със свое отношение по тези въпроси и евентуално в глава втора на Конституцията да видим в каква степен бихме могли да се съобразим с техните искания.

За мен голямото в ал.3 е думата "традиционна". Ако се опитаме да видим къде е голямото опустошение през тези 45 години в нашия духовен живот, това е подкопването преди всичко на традиционните устои на българската духовност, на българската култура. Ето защо, отстояването на традиционните ценности на България, а традициите това са българската национална, българската народностна намет, безспорно трябва да залегнат в Конституцията като основно изискване. И колежката Обретенов, и господин Станчев определено твърдят, че тази алинея има декларативен характер. Но Конституцията закрепва фактическото положение, което е характерно за духовния и социалния живот на един народ. И на нас ни е категорично необходим този текст, даже и тогава, когато звучи декларативно на някои, защото той закрепва, той фактически утвърждава като основна норма на мислене, на поведение опова, което съществува в духовния и мисловния свят на българина. Ето защо и ал.3, и ал.4 по моя преценка трябва да бъдат запазени на това място в Конституцията и да бъдат масовани. Това е и моето предложение, така, както са записани в проекта.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата вие, господин Таслаков, и мисля, че няма други желаещи.

ПЕТЪР ТАСЛАКОВ: Уважаеми колеги, ако не бяхме в България и не приемахме Конституция, аз нях да следирам целият член да се ограничи само в една единствена алинея и тя: религиозните институции са отделени от държавата. Казвам го и повтарям - ако не бяхме в България и не приемахме Българ-

ската конституция.

Какво имам предвид? Ако вземем две от най-католическите християнски държави в Европа и в света. Става дума за Италия и за Испания - държави, в които 99 на сто от населението са християни от католическия обряд, там никъде не се формулира, че традиционна, народностна и т.н. религия е католическата религия, защото при една монолитна славя, при едно население само от едно вероизповедание, това се разбира от само себе си. Още повече, че в преамбюлите на техните конституции се формулира, че се спазват традиционните християнски ценности.

В нашия преамбул на Конституцията, ние не отбелязваме подобно нещо. А може би в новия проект, благодаря на господин Гапев, това, което е внесъл народният представител Валери Петров може би ще се засегне върху точно какви ценности се грати цялостната ни Конституция, но аз ще се върна на това - ние сме в България и приемаме Българска конституция. В България освен историческата традиция и мнозинството от източноправославните, не трябва да си затваряме очите - имаме и атеисти, имаме и католици, имаме протестанти, имаме будисти, пристигат и кришнайти и т.н., и т.н. Именно затова още повече, вземайки предвид мястото, което заемаме на този европейски и балкански кръстопът, аз смятам, че целият член, с всички така подработени алинеи е много прецизен.

Имам само едно предложение. Към ал.3, вместо терминът "традиционна религия" да стане едно изменение - "Източноправославното вероизповедание е историческата и народностната религия в България". Нито срещу едното може някой да възрази, защото ние сме християни от повече от 1100 години, нито срещу второто, защото наистина източното православие е нашата народностна религия и е спомогнало да останем такива. И ако днес повечето от нас се наричат петровци, ивановци, гошовци и т.н., а не се наричат хасановци, алиевци - го дължим наистина на тази религия. Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря! Още веднъж искам да напомня, че подобни предложения трябва да се правят писмено. Мисля, че за десети път казваме едно и също нещо. Последен - господин Дърмов.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Колеги, искам да направя само процедурно предложение, то се състои в две части. Много моля да бъдат подложени на гласуване текстовете, както са направени, тъй като досега вече 5 души се изказаха в тази насока. Второто ми процедурно предложение, искам да вземем решение да прекратим директното предаване по Радио София, за да можем да се концентрираме в работата върху Конституцията, а не да използваме тази трибуна за предизборна агитация. *(Ръкопляскация)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Мисля, че предложението да прекратим разискванията не е необходимо да се гласува, защото няма други желаещи. Що се отнася за предаванията по радиото, може би ще трябва отделно да се обмисли и да се вземе решение. *(Протести от залата)* Моля ви, тук не става въпрос само за днес, трябва да се вземе решение по принцип.

Г-н Ганев, имате думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Най-напред от името на Комисията за изработване на проект за Конституция на България да продължим мисълта на г-жа Димитрина Петрова. Комисията няма самоучивие, че е изработила проект, който трябва да се палата. Истинската работа по Конституцията, казах това вече няколко пъти, която не принадлежи на един или друг автор е тук, в тази зала. И тя оттук ще трябва да се създаде. Смятам, че така трябва да разбирате работата и оттук нататък. Затова и в лицето на председателствувалите заседания на парламента е тази изключителна толерантност на всеки, който иска думата.

Второ, във връзка с тази толерантност. Аз мисля, г-н председател, казвам това като народен представител, че е добре да се подкрепи предложението, направено от двамата оратори, да се ограничи по време аргументацията по конкретните предложения, т.е. 3-4 мин. Г-н Бойко Димитров направи предложение за 3 мин. И ако вие приемете, това процедурно предложение на г-н Димитров да се сложи на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Ще сложим на гласуване това предложение.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Трето, писмени предложения се правят. Те могат да бъдат аргументирани от авторите, но не може да има пречка по направените предложения да се изкажат и други депутати. Мисля, че това няма да бъде добре. И затова д-р Таслаков справедливо искаше думата и тя му беше дадена. Това е от гледнище на процедурата.

Г-жа Петрова, всеки може да направи писмено предложение, а не само тези, които имат право на законодателната инициатива. Цялото време на изграждането на този проект и изобщо на работата по Конституцията беше с внимателно вглеждане на различни мнения, които са от граждани, чрез средствата за масова информация. Няма защо едно предложение на Светия синод да бъде подложено на една дискриминация, на която то няма право.

По текста. По първата алинея на чл. 13 няма никакви предложения и тя може да бъде сложена на гласуване. Обаче г-н Красен Станчев, подкрепен и от други народни представители, предлага с аргументи, които бяха разниги тук, ал. 2, 3 и 4, с подходяща друга редакция да бъдат третираны в системата на гласуване.

ва втора там, когато и където се говори за основните права. Ако г-н Станчев не оттегля това свое предложение, то трябва да бъде гласувано преди другото. Поддържате ли го?

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Да!

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Благодаря ви. И така, предлагам да се гласува първата алинея на чл. 13 със следната редакция:

"Чл. 13 ал. 1. Религиозните институции са отделени от държавата."

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Уважаеми колеги, гласуваме ал. 13. Моля, гласувайте.

Текстът на ал. 1 на чл. 13 се приема (*Ръкопляскания*) С 283 гласа за, нито един прогив и нито един въздържал се.

По ал. 2, г-н Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: По ал. 2, преди да преминем към гласуване на предложението на г-н Станчев за евентуалното отпадане на алинеята искам да направя коментар върху съдържанието, което ще предложа, ако не отпадне. Предлагам алинеята да гласи така:

"Ал. 2. Вероизповеданията са свободни. Дейността на религиозните институции и изпълнението на обредите не могат да противоречат на законите и добрите нрави."

Това е една сума на базата на всичко това, което беше дискутирано тук.

Беше постъпило едно предложение да се каже: "Вероизповеданията са свободни и равнооставени." Искам да го помоля той да се съгласи с това, че когато те са свободни и няма никакво ограничение, очевидно са равнооставени. Изрично това да се записва, не се счита за целесъобразно.

Г-н председател, предлагам първо да гласуваме предложението на г-н Станчев за отпадане на ал. 2 и ако това предложение не получи мнозинство, тогава редакцията, която ще предложа още веднъж.

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Не е коректно формулирано моето предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имаме думата.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Многократното повторение, г-н Ганев, не е винаги майка на знанието. Според мен разпоредбите на ал. 2, 3 и 4 трябва да отидат в чл. 36. Това е моето предложение, а не изобщо да отпадне от текста на Конституцията.

Благодаря.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: С други думи, предложението е да отпадне като ал. 2 на този текст.

БОЙКО ДИМИТРОВ (от място): Не може ли наведнъж ?

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Не може наведнъж, защото вчера се направи бележка по това и аз съм съгласен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласуваме предложението за отпадане на ал. 2 от чл. 13 и да премине като идея в материята за правата. Моля, гласувайте.

С 222 гласували против, 54 за и въздържали се 11 предложението не се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предложението, което се прави за ал. 2, тя да има следното съдържание:

"Ал. 2. Вероизповеданията са свободни. Дейността на религиозните институции и изпълнението на обредите не могат да противоречат на законите и добрите нрави."

ЮЛИЙ БАХНЕВ (от място): По този текст искам думата.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Да гласуваме.

ЮЛИЙ БАХНЕВ (до трибуната): Аз искам думата, защото след приключване на разискванията г-н Ганев се обърна към мен дали съм съгласен.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: За мен процедурата по дебатите е приключила. (*Ръкопляскания*) Но председателят ще рече.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуване ал. 2. Моля, гласувайте.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Гласуваме ал. 2 със следното съдържание:

"Ал. 2. Вероизповеданията са свободни. Дейността на религиозните институции и изпълнението на обредите не могат да противоречат на законите и добрите нрави."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласувайте !

С 272 гласа за, 11 против и 2 въздържали се ал. 2 се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал. 3 е за традиционната религия в България. Тя беше бронирана от много предложения, но може би да се вслушаме в принципа, че една идея може да бъде изразена по много различни начини. Аз предлагам да се запази смисълът ѝ така както е предложен първоначално, защото смесването с културата получи своето противопоставяне. Да се позволим на историческите стойности на тази религия - мисля, че това се съдържа в понятието традиция. Предлагам:

Ал. 3 "Традиционна религия в Република България е източноправославното изповедание". Това има повече характер на текст, но ако се иска отпадането, първо трябва, господин председател, да се подложи на гласуване искането за отпадане на ал. 3. След това, ако това не се подкрепи - съдържанието, което предлагам аз.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласуваме най-напред предложението за отпадане на ал. 3 на чл. 13.

С 258 гласували против, 23 за - предложението се отхвърля.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Сега ще прочета текста така, както се предлага да се гласува. Дълга едно извинение по време на господин Арнаулов. Той дойде и каза, че оттегля своето предложение за добавката и поддържа текста, който сега ще предложи.

Ал. 3 "Традиционна религия в Република България е източноправославно-то вероизповедание". Това е ал. 3, господин председател, която предлагам да се сложи на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте текста така, както е прочетен.

С 266 гласували за, 10 против, въздържали се 5 - ал. 3 е приета.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ал. 4 - предложението е да се запази първоначалната редакция, която гласи:

Ал. 4 "Религиозните общности и институции, както и верските убеждения не могат да се използват за политическите цели".

Има предложение тази алинея да отпадне. Би трябвало, господин председател, това предложение да се гласува най-напред.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По същия начин гласуваме най-напред предложението за отпадане на тази алинея. Моля, гласувайте.

С 244 гласували против, 30 за, въздържали се 5 - това предложение се отклонява.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: И така, още веднъж ще ви прочета редакцията на ал. 4.

Ал. 4 "Религиозните общности и институции, както и верските убеждения не могат да се използват за политически цели".

Това да се гласува, господин председател.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте текста така, както се прочете за ал. 4.

С 262 гласували за, 14 против и 2 въздържали се - ал. 4 се приема.

Преминваме към чл. 14.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, имаме процедурно предложение от двама депутати да се гласува регламент до 3 минути за аргументиране на становища във връзка с отделните текстове.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: аз съм против такъв регламент. Все пак се обсъжда Конституция и може би трябва да има повече време за размисъл, а не само за гласуване. Трите минути, особено тогава, когато ние преминаваме от тази гла-

ва към втората, а именно "правата", не са достатъчни. Просто, не бържайте да реагирате и да ми викате от залата. Помислете малко и след това гласувайте. Регламентът да бъде такъв, какъвто е в правилника - 15 минути.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Тъй като аз направих предложението си без да го мотивирам, моля, господин председател, да ми разрешите да го мотивирам с две изречения.

Регламентът по действащия правилник за изказвания беше приет преди Великото Народно събрание да си определи кратък, твърде съгъстен, за приемане на Конституцията. След като ние приехме това решение за ограничаване на срока, трябва, и е логично да вземем решение да ограничим приказките, празните приказки в тази зала. Ако сме сериозни в намерението, което си поставяме.

И една малка речлика на господин Станчев - мястото за размисъл, господин Станчев, не е тази трибуна, а мястото, на което седите или се намирате преди да се качите на нея.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Формалното предложение е направено. Поставям го на гласуване. Става въпрос за регламент от три минути.

Добре, господин Първанов, изкажете се.

ИВАН ПЪРВАНОВ: Наистина времето ни ограничават, но става дума за основния закон. Нека да отидем към един компромис - пет минути.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Гласуваме предложението за регламент до пет минути. Моля, гласувайте.

С 228 гласували за, 27 против и 7 въздържали се предложението за регламент от пет минути се приема.

ДОКЛАДНИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ще ви прочета първоначалната редакция на чл. 14: "Семейството, майчинството и децата са под закрилата на държавата". Във връзка с този текст има постигнали няколко предложения.

Връбка Орбенова предлага редакция: "Семейството като основна структурна единица на обществото се закриля от държавата".

Костадин Велков предлага: "Семейството, майчинството, децата, инвалидите и социално слабите са под закрилата на държавата".

Валентин Церовски предлага текста: "Законът закриля семейството, майчинството и децата", а не държавата. Това е смисълът на предложението.

Трифон Георгиев предлага текста: "Майката и семейството се закрилят и поощряват да отглеждат здрави деца и да ги възпитават на труд".

Господин Георги Иванов предлага да се добави: "и обществото".

Това са предложенията. Не искам да ви ангажирам още съе становището на Комисията за изработване на проекта за Конституция на Република Бълга-

рия. Според нас има аргументи за отклоняване на повече от направените предложения. Господин председател, ако някой от направените писмени предложения иска да добави аргументи, може да го направи, а ако не иска това се разбира от съдържанието на предложението.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Велков.

КОСТАДИН ВЕЛКОВ: Аз оттеглям предложението си във втората му част за социално слабите, тъй като и шие вече попадаме там. Потвърждавам и желая да остане добавката за инвалидите, защото 45 години никъде, в никакъв документ не се споменава за инвалиди в България.

Световната статистика показва, че една десета от населението на всяка държава са инвалиди. Моля ви да се обърнете с лице към тях. Дори нещо повече, мога да ви кажа, че специално в Холандия около 20 на сто от националния доход се получава от труда на инвалидите. Не можах да намеря друго място на предложението в основните начала, нито във втората глава на проекта за правата и задълженията на гражданите. Според мен мястото за инвалидите е в основните начала. Ще помоля да се подложи на гласуване специално за инвалидите. В инвалидите се включват и незрящите и лицата с увреден слух и т.н. Знаете, че всекидневно инвалидите в България се увеличават, а като имаме предвид и екологичната обстановка в държавата ни в момента, по-нататък разсъждавайте сами.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Моля господин Велков, който е юрист да прочете член 49, където става дума за право на социалното осигуряване и подпомагане в ал. 2 и ал. 3. Ако по принцип се съгласи, там е естественото място на въпроса, който той справедливо повдига.

Бих искал да кажа няколко думи по направените предложения. По предложението на господин Церовски вместо "държавата" да се каже "семејството, майчинството и децата са под закрилата на закона". Държавата е повече от закона, защото тя е и администрация. Най-малко тук, като става дума за охрана на семејството, майчинството и децата, добре е цялата държава да бъде ангажирана. Това не е случай, в който държавата се намесва в личния живот на гражданина или на семејството, а е призована да гарантира тук това, което иска волята на народа чрез тази Конституция.

Искам да помоля господин Георги Иванов да не настоява за включването на думата "и обществото" след държавата, защото субектът на правото тук е държавата. Никъде в Конституцията, в модерната ѝ разработка сега, ние не се позоваваме на обществото като на една доста аморфна идея. Благодаря ви за усмивката, с която посрещате моите обяснения.

Много моля господин Трифон Георгиев да има предвид, че това е Конс-

титущия и това отглеждане на здрави деца и възпитание в труд звучи стативно, а не за текста на един принцип на Конституцията. След като приемем Конституцията, господни Георгиев страниците на вестниците са отворени и вие ще напишете това много по-подробно и ще бъдете по-убедителен.

Искам да кажа още веднъж ясно на господин Велков, че "инвалидите" в чл. 49 специално ще бъде прибавено и "социално осигуряване на инвалидите". То е там в социалните права.

КОСТАДИН ВЕЛКОВ (от място): Аз желая да бъде подложено на гласуване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: В предложението на госпожа Връбка Орбецова има обяснително полуизречение, като "основна структурна единица". Няма нужда от това, доскоро се наричаше клетка. Да оставим това на друга наука.

Господин Велков, настоявате ли терминът "инвалиди" да бъде включен тук?

КОСТАДИН ВЕЛКОВ (от място): Да.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господин председател, предлагам да гласуваме текста така, както ще го докладвам аз и след това допълнително добавката, която, ако се приеме, не вреди на общото съдържание.

"Чл. 14. Ал. 1. Семейството, майчинството и децата са под закрилата на държавата".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Преминваме към гласуване на така прочетения текст.

С 251 гласа за, 13 против и 3 въздържащи се се приема текстът така, както беше прочетен.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Налага се да се кажат още две допълнителни думи за добавката на господин Велков. Съдържанието на текста е семейният институт.

КОСТАДИН ВЕЛКОВ (от място): Тогава в ал. 2...

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ние казваме, че естественото му място е в чл. 49, но ако вие настоявате...

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Нова алинея, нова алинея.

ГЕОРГИ ИВАНОВ (БСП, гр. Шумен): Нали говорим за закрила.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Какво значи нова алинея? Господин Иванов, знаете, че аз съм напълно съгласен. Вижте чл. 49, ал.3. Вижте го!

КОСТАДИН ВЕЛКОВ (от място): Това са особено квалифицирани състави и тук са основните принципи, основните начала.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Да се прибави към този текст една нова

алинея: "Държавата защитава (или закриля) инвалидите". При обяснението, което се дава, че това е материя за глава втора на тази Конституция и по-специално чл. 49. Предложението е направено.

СТОЮ ДУЛЕВ (*от място*): Може би трябва да е самостоятелен член.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Предлага се за гласуване предложението на господин Великов да има отделна алинея, според която държавата закриля инвалидите.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте това предложение!

Със 103 гласа за, 125 против, 33 въздържали се, предложението не се приема.

Член 15, господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: В проекта на чл. 15 има една единствена алинея, която гласи:

"Република България осигурява всеобхватно опазване на околната среда с цел да предпази човека от вредни въздействия, да съхрани разнообразието на живата природа и природните дадености на страната за сегашните и бъдещите поколения."

Във връзка с този текст има постъпили не едно писмено предложение.

Връбка Обренова: "Природните дадености на страната са национално богатство. Тяхното съхраняване и опазването на околната среда от всякакви вредни въздействия, нарушавани екологичното равновесие са грижа на държавата и обществото."

Димитър Езекиев: "Република България обещава компетентно и всеобхватно опазване на природата, защитава живота от вредни въздействия и го осигурява с цялото му многообразие."

Г-н Церовеки: "Със закон се осигурява всеобхватното опазване на околната среда, с цел да предпази човека от вредни въздействия, да съхрани разнообразията на живата природа и природните дадености на страната за сегашните и бъдещите поколения."

Стефан Стайнов: Ал. 2- нова редакция. "Държавата полага грижи и предявява изисквания за сигурността и надеждността на основните фондове и материално-техническата база срещу стихийни и природни бедствия, функционално-технологически аварии и конструктивното им износване."

Цезар Карафензов: "След опазване, да се прибави и надзор."

Надежда Илчева: "Текстът да започва с думите "Република България на основата на научнообоснована екологична политика осигурява..." и т. н."

Аз отдавна толкова белетристичка не съм чел на глас.

Георги Иванов: "Република България осигурява всеобхватно опазване на околната среда."

Ал. 2. Предпазването на човек от вредни въздействия, както и съхраняването на разнообразието на живата природа и природните дадености на страната за сегашните и бъдещите поколения е неотменно или постоянно задължение на държавата, на обществото и на всеки гражданин."

Иван Върбанов Иванов (*от Зелената партия*): "Ал. 1. Република България осигурява всеобхватно опазване на околната среда."

"Ал. 2. Опазването на околната среда е цел да се предпази човекът от вредни последици, да се осигури запазване на разнообразието в живата природа, генетичния фонд и природните дадености за сегашните и бъдещите поколения се гарантира от закона."

Държавната власт осигурява всеобхватно опазване на околната среда и екологична защита на поданиците (гражданите си)

Вижте, господа, всеки може да носи по един лист, аз да го чета и никой да не възприеме нищо, защото не се възприемат така текстове, които са базирани даже не на нови идеи, а на поанси. Затова трябва за един момент, преди да вземете думата, едно уточняване да се направи от председателя на парламентарната Комисия по опазване на околната среда - г-н Станчев, който по един ангажимент да се опита да обобщи всички тези идеи, след това да се проведе съответната дискусия. Преди това аз не виждам г-н Езекиев тук, но исках да го попитам за това "обещание".

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ (*от място*): Има грешка.

ГИНЬО ГАНЕВ: Така ли, аз мислех, че това обещание е за женитба, то е несериозно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Г-н Станчев пожела преди да даде обобщение, да чуе, ако има някои да се изкажат. Искате да се изкажете, г-н Езекиев?

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ: Аз искам да прочета верния текст и ще използвам времето си, уважаеми дами и господа, да дам някои съвсем дребни и бързи обяснения по него.

Текстът, който съм предложил за чл. 15 е следният: "Република България гарантира компетентно и всеобхватно опазване на природата, защитава живота от вредни въздействия и го осигурява в цялото му многообразие."

Този текст се противопоставя решително на предложения в проекта за Конституция. Предложеният ни текст поставя човека в центъра на нашето внимание и само него осигурява от вредни въздействия. Това е лисенковско отношение към природата. Човекът трябва да бъде създаван като елемент от ог-

ромната екосистема, еднакво важен и еднакво главен с всички останали. Запалили само човека от вредни въздействия, а предоставили ги на тревите, на животните, на въздуха и на водата, ние гарантираме антихуманно отношение към човека.

Затова аз предлагам този текст. Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Заповядайте, г-жа Димова.

ВИКТОРИЯ ДИМОВА: Колеги, аз предлагам от всички текстове, които прочетохме, от онова, което е предложено в чл. 15, да остане само първото изречение: "Република България осигурява всеобхватно опазване на околната среда."

Аз считам, че само този текст е достатъчен и обхваща всичко онова, което се каза.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Берон, след това Стефан Стайнов.

ПЕТЪР БЕРОН: Колеги, от многото предложения, които бяха направени, аз не виждам нищо, което принципно да допълва или да изменя предложения текст. Това са различни начини да се каже една и съща идея. Мисля, че г-н Езекиев просто не е догледал втората част на изречението, където се казва, че целта на тази дейност е да запази и многообразието на живата природа, не само човекът. Мисля, че текстът е добре формулиран и имам формалното предложение да се предложи на гласуване така, както е формулиран в разделения ни проект. Абсолютно не се отнася само за човека, а за цялото разнообразие на живата природа на нашата страна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Стефан Стайнов.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Благодаря, г-н председател! Идеята за създаване на ал. 2 принадлежи на Съюза на строителните конструктори в България. Аз я подкрепям със следните съвършено кратки мотиви като един нетрадиционен запис.

В условията на очертаваща се перспектива за отказ на човешкото съобщество от военно разрешаване на международните конфликти, все по-голямо значение за съхраняване на екологическото равновесие ще има способността ни да ограничаваме негативните последици от природните бедствия - земетресения, урагани, наводнения, както и рисковете от производствени аварии или конструктивно износване. Като правило, ограничаването на тези отрицателни последици и рискове е свързано със сериозни допълнителни разходи, каквито между впрочем изисква и общият принцип за устойчиво развитие, който е заложен в сегашния текст. Срецу тези разходи много краткосрочни интереси

на обществото се съпротивляват и противопоставят. Ето защо, утвърждаването на този принцип в Конституцията е съществено, за да се насочат усилията на обществото и държавата във вярна посока. Неслучайно настоящото десетилетие - 1991/2000 г. - е обявено за Международното десетилетие за намаляване на природните бедствия.

Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата г-н Бойко Костов.

БОЙКО КОСТОВ: Аз съм съгласен с мнението, че фактически всички предложения по различен начин изказват една и съща мисъл. Противоречия и спорове тук няма. И може би ще бъде целесъобразно, ако се възползвам от речника на уважаемия колега Гиньо Гаев, да съкратим белетристиката. Само че бих искал преди да се съкрати това нещо, да се добави думата "и възстановяване". Текстът да звучи така: "Република България осигурява всеобхватно опазване и възстановяване на околната среда." Всичко останало би могла да падне. Настоявам за добавката на "и възстановяване", като изхождам от конкретните обективности в нашата страна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Захариев.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Дами и господа, не белетристика, ами започнахме само да нагрушваме думи, които създават една огромна проза без съдържание. Аз предлагам, това е все пак Конституция, да оставим всички други подробности да се опишат в законите, които ще създадем. И затова предлагам конкретно държавната власт, а не обществото с неговите структури. Държавната власт осигурява всеобхватно опазване на околната среда. Тук, когато се каже "всеобхватно опазване", то е и възстановяване, и защита на околната среда, и екологична защита на гражданите. "Специално" споменава отделно, допълнително, за да не се разбира, че само природата, а специално и за човека, при всички ония природни нарушени явления.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Палакаркин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа! Ние обсъждаме въпрос в член от Конституцията, не третираме въпроса за опазване на околната среда. Имайки предвид това, предлагам да се иридираме към предложения текст, като допълним "и възстановяване". Текстът е много добър, той не повтаря никогa в средата, а изброява какво трябва да гарантира държавата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми колеги! Ние възпроизведохме дискусиата в Комисията по опазване на околната среда, където на базата на около 42 конституции се разискваше същият проблем.

Аз преднолагам, че толкова много мнения и предложения предизвиква този текст, тъй като в него или като последица от него може да се окаже, че голяма част от нашето население ще започне да съди държавата за опова състояние на околната среда, в която ние живеем в момента.

Различните предложения се основават на различни хипотези. Аз смятам, че трябва да се обърне внимание на предложенията, които така или иначе минимизират текста, т.е., които ограничават обхвата. Всобхватна защита на околната среда очевидно е невъзможна. Тя именно затова е околна среда, защото не може да бъде обхваната. Очевидно трябва да се обърне внимание на тези предложения, които предлагат да отпадне този енитет.

Аналогични са и предложенията, които изискват компетентност, както е при господин Езекиев и госпожа Илчева. Това наистина напомня известно лирическо отклонение. Има предложения, които очевидно засягат действията на определени закони и в Конституцията не може да се каже, че, да речем, ще се борим със земетресенията или със слънчевите затъмнения. Затова текстът трябва да бъде опростен.

Аз предлагам следния вариант: "Опазването на околната среда с цел защита здравето на гражданите и природните богатства на страната за сегашните и бъдещите поколения се урежда със закон." Защитата, поддържането, възпроизводството са еднопорядкови понятия. След като ние всичко това го отнасяме към действието на закона, мисля, че няма да има проблем.

Другият вариант е да си остане този текст. Аз не искам да се окаже на мястото на държавна институция, която трябва да отговаря по този конституционен текст. Това е невъзможно. Може би някой от вас са чели Бразилската конституция. Там има шест текста за горите (в Бразилия) В момента цял свят, включително и България спасява тропическите гори. Това, че ще има конституционна разпоредба, още не означава, че тя ще започне да се изпълнява. По-добре е да се гледа реалистично.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Аз продължавам да настоявам на текста така, както е предложен. Само малко е дълъг, нищо че е опасен. Само за едно съжалявам, което го имаме в старата Конституция, че е пропуснат моментът, че защитата на природата е дълъг на всеки български гражданин. Но преднолагам, че в "права и задължения на гражданите" по-подробно е развито и затова тук е отпаднало. Но на всяка цена под една или друга форма в тази Конституция трябва да остане задължението на всеки човек, а не на държавата като такава. Нека да остане така този текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Янаки Стоилов.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Да, той би могъл да бъде даже и в едно кратко изречение, както се предложи, за да звучи съвсем категорично принципът.

А на господни Станчев само трябва да кажа, че не може веднъж да искаме нашата Конституция да бъде кратка като американската, както той специално даже прави, а втори път да иска за горите да отделим шест текста, както е в бразилската. Нали все пак тези два подхода са несъвместими?

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Аз не го искам така.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Връбка Орбецова.

ВРЪБКА ОРБЕЦОВА: Уважаеми колеги, аз все пак не споделям това, че тук има излишно белегристично увлечение. В края на крайщата ние всички тук участвуваме и то сериозно, но обсъждане на текстове и всеки от нас показва отпопненето си с това доколко присърипе и на сериозно взема обсъждането на отделните членове.

В случая с моето предложение аз съм изхождала от това: първо, че природните дадености са наистина наше национално богатство и държавата, но и обществото са длъжни да ги пазят и съхраняват за поколенията. И вторият момент, който обхваща мисля, действително всеобхватно, това е грижата за запазване на екологичното равновесие. То включва в себе си и опазването на живота на човека от вредни въздействия, и опазването на околната среда, и опазване на хармония, която съществува между живата и неживата природа.

За това аз смятам, че в случая с чл. 15 трябва да се стремим към един кратък, но ясен текст, който да дава основание по-нататък за едно действително опазване, съхраняване на природата, на природните дадености, на екологичното равновесие и от обществото, и от държавата.

Това, което каза и господни Берон, - всеки от нас е длъжен да участва в това опазване. Но така, както е казано в текста - "Република България", то звучи просто пожелателно. А ние приехме, че членовете от Конституцията имат действителен характер. Ето защо аз настоявам за своето предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Ангел Ахрянов.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Поддържам именно направеното си предложение на първо четене, а именно към чл. 15 да се добави нова ал. 2.

"Ал. 2. Длъжностни лица, които чрез действие или бездействие създават вредни условия или укриват информация за вредни въздействия, се преследват за престъпления спрямо българския народ."

Мисля, че има достатъчно аргументи в полза на един такъв текст. Достатъчно е да спомена само за всеизвестното дело N 2.

Благодаря за вниманието.

ЯНАКИ СТОИЛОВ (от място): Това не е Наказателен кодекс.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Димитър Езекиев.

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ: Имам реплика към господин Красен Станчев. Предетей ни да разгледаме, ако разбира се успеем, добре подготвен, според мен, закон за опазване на природата. Там има много текстове и много подробности. Конституцията иска от нас кратък текст, принципи и преди всичко ясно философско отношение към живота. Този текст, който господин Станчев защитава, точно от това е лишен. Защото "Република България осигурява всеобхватно опазване на околната среда с цел да предпази човека". Първо, човекът трябва да пази околната среда, защото той единствен я разрушава, с цел да опази себе си. Тоест, той се изключва от екосистемата, от многообразието на живота. Извинявайте, но аз не мога да гласувам такъв текст. Той просто няма съдържание.

Човекът трябва да бъде поставен като елемент в природата. Само така той трябва да бъде съзнаван, за да имаме почтено и днешно отношение към този толкова суров и многообразен проблем.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Александър Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Господин председател, уважаеми народни представители! Аз се въздържах да вземам думата, но искам да направя следното предложение. Моля помислете да се приеме краткият текст, а именно: "Република България осигурява опазването и възпроизводството на околната среда." Всички останали елементи не са лишни, не дават цяла картина за опазването на околната среда.

Искам да се позова на чл. 1 от Стокхолмската декларация за опазване на околната среда, който гласи лаконично: "Държавите са длъжни да опазват околната среда."

Този текст е възпроизведен в чл. 192 на Конвенцията на ООН по морско право: "Държавите са длъжни да опазват и защитават морската среда." С каква цел, за кого? - това ще се реши в закона. Това трябва да бъде конституционният текст и аз апелiram към венчки, въздържавам направеното предложение от госпожа Тодорова и от господин Бойко Костов в същия смисъл и моля да се обединим около тази идея. Това ще бъде конституционен принцип в съответствие с един общопризнат принцип на съвременното международно право.

Благодаря ви.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Напълно съм съгласен с този текст, който предложи господин Янков. *(Ръкопляскания)*

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Ако този текст събира всички разнообразни предложения, той ще гласи така:

"Чл. 15. Република България осигурява опазването и възпроизводството на

околната среда." (*Единични ръкопляскация*)

ЯНАКИ СТОИЛОВ (*от място*): По-добре е: "Възстановява".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: "Възпроизводство" е по-силно. То е за животинския свят.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ (*от място*): "Възпроизводство" е по-добро, защото означава да се стремим към подобряване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Аз се колебая не за друго, не искам да разколебавам и залата. Целият въпрос е, че като се каже, че Република България прави именно това, което казваме, и като разлистим другия текст, който гласуваме, че "всеки гражданин може да заведе искове срещу тази държава" ще видите какво става в този момент. Затова може би не трябва да се позволим на това, че не има закон, да се сложат никакви предели.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ (*от място*): Без закон не може.

ИВАН ИВАНОВ: Споменете си, че ние вече приехме текст, който гласеше, че Конституцията има пряко действие, текстовете от Конституцията. Прякото действие на този текст, че Република България осигурява опазването и възстановяването на околната среда, означава, че аз още утре мога да осия Република България за това, че не е възстановила в "Марица-изток" ямите. И то след приемането на Конституцията.

Ние имаме специални консултации със специалистите, които се занимават именно с воденето на дела в Съединените щати в областта на опазване на околната среда. Започнахме ги с текста, който е предложен в Конституцията, и те казаха, че текстът е добър, но задължително трябва да се посочи, че това осигуряване на опазването на околната среда става съгласно закони, норми и стандарти, след като в Конституцията този текст вече има пряко действие. В противен случай би могло да се предвиди една втора алинея след този текст, в който да се каже, че това опазване на околната среда става в рамките на един закон, стандарти и норми. Иначе нещата са безконечни.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Александър Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Аз моля за извинение, че взимам думата. Нямам нищо против това, то се разбира за всяка конституционна разпоредба: Когато става дума за семейството, за децата и за други, че това трябва да става чрез закон. Нямам нищо против да обременим текста и да кажем, "което се осъществява чрез, въз основа или в съответствие със закона", но тогава трябва във всяка разпоредба, където провъзгласяваме общ конституционен принцип, да пишем, че това се извършва в съответствие със закона. Това от точка на правна техника не е за предпочитане.

И аз моля да не настоявате, да запазим тук този принцип. Не зная кои са

американските специалности, които са ви съветвали, и не знам какво те са разбирали под това, но в даления случай мисля, че това не е нужно. Ако искаме да бъдем последователни, тогава във всеки текст ще пишем "което става чрез закона", "което става със закона" и т.н. Моля ви това да не се прави. Този текст го замърсихме с много предложения и моля да го опазим чист, като основен конституционен принцип.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Може да се премине и към гласуване. Ние още веднъж разменихме думи и разплетихме гласувания чл. 4, в който се казва, че "държавата се управлява на базата на Конституцията и законите". Очевидно правовата държава трябва да има закони и изрично да се казва - това не се налага. И ако това не буди много възражения, господин председател, предлагам да се гласува чл. 15: "Република България", което значи и държавата, и законите, и венчико, и обществото, и властта "осигурява опазването и възпроизводството на околната среда."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля да гласувате така предложени текст.

При 269 гласували за, 1 против и 2 въздържали се чл. 15 се приема.

Давам думата на господин Гиньо Ганев да прочете чл. 16.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: "Чл. 16. Ал. 1. Трудът като източник на лично и обществено благополучие се гарантира и защитава от закона.

Ал. 2. Дълг на всеки гражданин е по свой избор и възможност да съдейства за материалния и духовен напредък на обществото."

Предложения във връзка с това.

Тодор Тодоров - ал. 2 да отпадне.

Коста Андреев - ал. 2 да се прередактира: "Дълг на всеки трудоспособен гражданин е според възможностите и по начин, избран от него, да съдейства за материалния и духовния напредък на обществото".

Екатерина Маринова - предлага да остане само една алинея със следната редакция: "Трудът е основен фактор за материалното и духовното благополучие на гражданите и за напредъка на обществото. Държавата защитава труда."

Валентин Церовски - да отпадат и двете алинеи, и изобщо чл. 16 като съдържание.

Георги Николов - ал. 2 на чл. 16 да отпадне.

Иван Войнов - Ал. 2 да има следната редакция: "Право на всеки гражданин е по свой избор и възможност да съдейства за материалния и духовния напредък на обществото."

Това са, господа, предложенията. Искам да се замислим и да преинем към дискусиата, да имате предвид, че наистина ал. 2, която говори за дълг на гражданите да работят, е една много спорна алинея, поради много принципи.

Има ли някой друг да направи предложение, господин председател, за да може след това да се обсъжда.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Атанасов.

БОГДАН АТАНАСОВ: Уважаемо председателство, уважаеми колеги! То-зи чл. 16 е двете си алинеи е от излишните. Тук се твърди, че трудът бил източ-ник на лично и обществено благополучие. Понякога може да е източник, нап-ример, на мизерия, при определени заплащания. Това предлагам да отпадне и да остане само: "Трудът се гарантира и защитава от закона". Ал. 2, че "дълг на всеки гражданин е по свой избор и възможност да съдейства за материалния и духовния напредък на обществото", е навей от миналото. Абсолютно трябва да отпадне. Това на никого не помага.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Захариев.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Много път трябва да извървим и много време трябва да мине, докато се освободим от понятия като "труд" и "трудова дейност". А що се отнася как трябва да защитим човека като личност, ние го регламентира-ме, господа, много хубаво в чл. 4, ал. 2. Вземете и го прочетете. "Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободно развитие на гражданите и на гражданското общество". Та-ка че целият този член е абсолютно излишен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Церовски.

ВАЛЕНТИН ЦЕРОВСКИ: Аз предложих чл. 16 - ал. 1 и 2 да отпадат, но ако не отпадат, предлагам една кратка редакция на чл. 16 "Трудовоправните отношения в Република България се регламентират със закон".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Паси.

СОЛОМОН ПАСИ: Имам известни смущения по ал. 2 на чл. 16 затова, че "дълг на всеки гражданин е по свой избор и възможност да съдейства за мате-риалния и духовния напредък на обществото". Аз мисля, че е крайно време да престанем да вменияваме дългове на граждани и бих подкрепил тази алинея в евентуална редакция, че "дълг на обществото е да съдейства за материалния и духовния напредък на всеки гражданин".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Виктория Димова.

ВИКТОРИЯ ДИМОВА: Предлагам ал. 2 изобщо да отпадне, а чл. 16, ал. 1 да остане така: "Трудът се защитава от закона". Да, може би: "трудът се гарантира и защитава от закона".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Нико-

лов.

ГЕОРГИ НИКОЛОВ (*Свищов*): Подкрепям предложението ал. 1 да стане: "Трудът се гарантира и защитава от държавата" вместо "от закона". Да отпадне ал. 2, това което казах, тъй като напомним на двете алинеи на чл. 59. След като казваме: "дълг" по този начин оставяме вратичка за евентуално принудително ангажиране с труд, което не бива да допуснем. В условията на пазарна икономика всеки ще трябва сам да преценява дали да се труди или не.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, може би сега ще обобщите.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, малко внимание. Трябва да ви кажа, че ако ал. 1 стане единствена алинея и звучи: "Трудът се гарантира и защитава от закона", това е добра конституционна позиция. Това е предложението.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, прочетете още веднъж текста, за да се чуе добре.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Направихме едно допълнително уточняване. Моля и господин Богдан Атанасов да го чуе. Предлага се даже и терминът "гарантира" да отпадне, защото става дума за закон, и да стане: "Трудът се защитава от закона". И да ви кажа това е добра идея.

Господин председател, тази идея се предлага.

Чл. 16, алинея единствена "трудът се защитава от закона" моля, да го подложите на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Поставам на гласуване така предложения съкратен текст. Моля, гласувайте.

С 243 гласували за, 7 против, 4 въздържали се - текстът се приема.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Мисля, че малко се прибърза. Текстът е приет в този вид, но към него препоръчвам да добавим за гласуване "и гарантиран". Така както ние сме записали, че собствеността се гарантира и защитава. Тъй като защитата предполага вече едно нарушено право, а идеята е да се създадат такива правни условия, в които ще може да се осъществява трудът. Следователно, идеята за гарантирането и защитата трябва да вървят заедно, а не като едната измества другата. Същото е и по проблема за собствеността, ако отворите другата страница на проекта, където също трябва да се запази тази редакция за "гарантиране и защита на собствеността".

Следователно, предлагаме процедурно шлюс "гарантира" текстът да бъде в една единствена алинея, както е предложен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Председателят на Конституционната комисия господин Ганев има думата.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Процедурно няма пречка да се предложи

това допълнение в гласувания текст и със за или против да се приеме или отхвърли добавката. Но предлагам, господин председател и господа народни представители, да прекратим нашата работа. Сега е 13 часът. Текстът е приет в този му вид. Нека в работната група и в комисията се види дали тази добавка би трябвало да се подкрепи с някакви други аргументи или текстът ще се запази такъв, какъвто е, и след обяд ще преминем към чл. 17.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Любомир Иванов, който поиска да направи процедурно предложение.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Наистина моето изказване е процедурно. То няма пряко отношение нито към предишния член, който гласувахме, нито към следващия. Като обмислям работата, която вършим тук през последните седмици и дни, аз все повече започвам да се питам дали нашата работа не започва да става извън времето. Процедурата, която следваме, може би е нормалната, парламентарната процедура, която ще даде най-добър резултат по принципи. С всички тези многобройни предложения, някои от които са моментни хрумвания, по нашето време е ограничено! Какъв би бил смисълът, ако на 17 юли ние сме гласували 60 члена примерно от Конституцията, като са останали четири или пет, които сме прескочили, защото не сме стигнали до съгласие по тях. Тогава целият този труд, който вършим сега, се обезсмисля и се превръща в загуба на време.

Затова предлагам на парламентарните групи да помислим за процедура, която би дала възможност реално да минем Конституцията на второ четене, за да може след това да се види ще има ли 267 души, които ще подпишат или не. Процедурата би могла да бъде следната: Предварително в парламентарните групи да се обсъждат следващите текстове и да се излиза с някакво становище и конкретни предложения. Другото, за мен до голяма степен, е лишено от смисъл.

Искам да припомня и това, което казах вчера. Както обича един от нашите уважавани колеги тук да казва: "То беше формулирано точно и ясно, за да може да го разбере всеки, който може да чете". Друг е въпросът, че господин Остоич например, който отразява нашите заседания за телевизията, изглежда има затруднения с четенето и го предаде по един съвсем друг начин. Предложението ни беше и по тези най-проблематични пунктове за човешки права и други, да видим дали е възможно да се намерят приемливи редакции. Ако това не може да стане и ние не можем да намерим приемлива процедура за бързото гласуване на Конституцията на второ четене, аз бих предложил тогава тя да отпадне от дневния ред и да се съсредоточим върху важните закони на икономическата реформа и избирателния закон. Това е моето процедурно пред-

ложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Да не правим коментар по това предложение. В него има разум. Господин Иванов, и на вас искам да кажа, така трябва да се постъпи. От името на комисията и на Бюрото дори, ние ще предложим нещо, което ще бъде близо до вашето предложение.

Първо, ще изброим текстовете, по които досега е имало най-трудни дискусии, ще ги предоставим на парламентарните групи още днес вечер. След това ще станат контакти в рамките и извън рамките на Комисията за изработване на проекта за Конституция на Република България да се търси съгласие, да се търси избягване на недоразуменията.

Молбата към парламентарните групи ще бъде по-нататък, ако могат, в своята среда да уточняват различията, да ги елиминират без натиск, разбира се, и да се посочват по един оратор, свой говорител, по даден текст и да вървим напред.

Заседанието след обяд ще започне в 15 часа. *(Звни)*

(Закрито в 13 ч. и 15 мин.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров

ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Иван Глушков

Гиньо Ганев